

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Ženska taborišča za prisilno delo 1949–1950

Ivo Žajdela

Article information:

To cite this document:

Žajdela, I. (2015). Ženska taborišča za prisilno delo 1949–1950, Dignitas, št. 67/68, str. 75-78.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/67/68-9>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Ženska taborišča za prisilno delo 1949–1950¹

Ivo Žajdela²

Štiri leta po koncu druge svetovne vojne je Udba ugrabila okoli 700–800 žensk in jih v tovornih vagonih kot živino »zlifrala« v zapuščeno kočevarsko vas Ferdreng v taborišče za »družbenokoristno delo«.

Fakulteta za državne in evropske študije in Evropska pravna fakulteta sta v zbirki *Slovenija 1945–2015* izdali zbornik *Ženska taborišča. Ženska kazenska taborišča za prisilno delo v Sloveniji 1949–1950*. Uredil ga je dr. Peter Jambrek, avtorji prispevkov pa so dr. Jože Dežman, dr. Peter Jambrek, Alenka Puhar in dr. Lovro Šturm.

Štiri leta po koncu druge svetovne vojne je v Sloveniji, od maja do julija leta 1949, Udba s pomočjo uniformirane policije aretirala okoli 700–800 žensk in jih v tovornih vagonih kot živino »zlifrala« v zapuščeno kočevarsko vas Ferdreng v taborišče za »družbenokoristno delo«. Oktobra istega leta so jih približno polovico izpustili na prostost, polovico pa preselili v improvizirane zapore na gradu v Škofji Loki, kjer so prezimile. Tiste najbolj »nevarne« in »okorele« so spomladi še enkrat preselili, tokrat v zapore na gradu Rajhenburg in na njegovo grajsko posestvo. Poleti in jeseni leta 1950 so bile pomiloščene in izpuščene še zadnje jetnice.

Knjiga raziskuje, prikazuje in pojasnjuje ženska kazenska taborišča z vidikov več študijskih področij, s pomočjo različnih metodoloških orodij in v okviru štirih pojmovnih mrež – sociološke, zgodovinske, literarne in ustavnopravne.

¹ Prispevek je bil objavljen v tedniku *Družina* z dne 16. 8. 2015.

² Zgodovinar in geograf ter raziskovalni novinar.

Režim prisilnega dela

Lovro Šturm je raziskal status zapornic v obdobju komunizma z vidika povojnih upravnih predpisov za odvzem in omejevanje osebne svobode in z vidika izvajanja zakona o popravi povojnih krivic. Ključne so njegove razlage vprašanja na podlagi ustavne presoje povojnega sodstva in še posebej judikature slovenskega ustavnega sodišča o hudih, množičnih in strukturnih kršitvah človekovih pravic v času prevlade ideologije in prakse komunizma na Slovenskem.

Peter Jambrek in Jože Dežman sta prispevala vsak svojo razlago režimov prisilnega dela v totalitarnih sistemih. Jambrek se je v uvodni sociološki študiji vprašal, zakaj so bila organizirana slovenska taborišča za prisilno delo prav leta 1949. Pojasnjuje tudi ideološke, interesne in prikrite funkcije množičnih aretacij v pomenu proizvodnje »zločink brez zločina« v totalitarnem sistemu Slovenije znotraj Jugoslavije. Dežman pa nadaljuje in dopolni to razpravo na podlagi primerjalne analize režimov prisilnega dela v Hitlerjevi Nemčiji, Stalinovi Sovjetski zvezi in Titovi Jugoslaviji.

Jože Dežman uporabi svoj konceptualni model za prikaz, opis in analizo življenjskih usod žrtev nasilja v Titovi pa tudi Kardeljevi in Ribičičevi Sloveniji. Pri tem se je oprl zlasti na upravnopravne in sodne vire iz slovenskih zgodovinskih arhivov. Esej Alenke Puhar o represiji nad ženskami zajema obdobje v razponu sto let na območjih med Rusijo, Srbijo in Slovenijo.

Alenka Puhar in Peter Jambrek sta pripravila za objavo zapis njunega skupinskega pogovora s sedmimi nekdanjimi zapornicami v slovenskih delovnih taboriščih Ferdreng, Škofja Loka in Rajhenburg. Aprila in maja leta 1992, dvainštirideset let po ukinitvi taborišč ter dve leti po prvih slovenskih povojnih svobodnih volitvah, sta Peter Jambrek, sin ene od tedanjih zapornic, sicer pravnik in sociolog, in publicistka Alenka Puhar povabila sedem tedanjih zapornic na pogovor o tistih časih. Pogovor je bil sneman. Tedaj pretipkani posnetek je skupaj z drugim dokumentarnim gradivom o tej zgodovinski epizodi za več kot dvajset let ostal neobjavljen.

Jambrekov spomin

Jambrek se spominja: »Neposredna in posredna priča dogodkov, o katerih pripoveduje pogovor nekdanjih zapornic, sem bil

tedaj devet oziroma deset let star osnovnošolec. Seveda se spominjam dneva aretacije očeta in mame, pa tega, kako sva s staro mamo pošiljala pakete s hrano očetu v zapor in mami v taborišče, dopisnic staršev iz zapora, obiskov mame v Škofji Loki in na gradu Rajhenburg. Ker so me sogovornice poznale še od otroških let dalje, saj so se z mamo dolga leta po odpustu iz taborišč tudi prijateljsko družile, mislim, da sta jim moja navzočnost in vodenje pogovora dajala potrební občutek zaupnosti in varnosti, pričevanjskemu pogovoru pa dobro mero verodostojnosti. Mogoče je bil prav zato ta pogovor tudi tako sproščen, da se je včasih prevesil v šaljivo spominjanje sicer grozljivo nečloveških prizorov.«

Dodal je še: »V posebno čast in privilegij si štejem, da sem, najprej kot otrok, potem kot študent in še vsa naslednja leta osebno poznal kolegice moje mame iz Ferdrenga, pravzaprav njene edine zveste in res dobre prijateljice za vse življenje, poštene, zanimive in duhovite ženske, katerih značaji so se kalili na ne najbolj prijetne načine – Niko Zupan, Ljubo Prenner, Jelo Mastnak, Lidijo Drobnič, Tatjano Korun in vrsto drugih, ki so prihajale k nam domov ali pa so se dobivale za stalnim omizjem v kavarni Slon.«

